

september 1944.

Situasjonen idag.

I den første fase av okkupasjonen ble den sivile motstand stort sett organisert innenfor de enkelte yrker. Dette var en naturlig følge av at tyskerne og NS prøvde å gjøre yrkessambandene til sine redskaper i nazifiseringen. Hvert yrke kom derfor til å føre sin egen kamp etter sine spesielle retningslinjer. Denne organisasjon av motstanden hadde sin store verdi. Medlemmene av det enkelte yrke kjente hverandre, de var bundet sammen ved gammel solidaritet, og de visste hvilke midler nådde lengst når det gjaldt å samle motstanden. Men den faglige oppbygning av hjemmefronten hadde også sine farer. Kontakten mellom de forskjellige yrker var ikke alltid den beste, og noe av den gamle laugsånd snek seg inn i vår kamp. Folk aksepterte de paroler som gjaldt deres eget fag, men følte seg langt mindre forpliktet av de alminnelige paroler til hele det norske folk. Dette skapte i sin tid de største vanskeligheter for hjemmefrontens ledelse. Vi vet hvor lenge det varte før f. eks. parolen om arbeidsinnsatsen ble følt som 'binnende'.

I de siste måneder har vår kamp skiftet karakter. Krigen er rykket oss stadig nærmere inn på livet, og den innsats som nå kreves, er i større mott enn før en krigsinnsats. Dette gjelder både den passive motstand som vi hittil har ført, og den aktive som er forberedt og nærsonhet kan settes inn. Den passive motstand går nå vesentlig ut på å hindre fienden i å utnytte vårt menneskemateriell og våre økonomiske ressurser til sine formål. Vi nekter å la oss mobilisere enten det nå er til krigstjeneste eller til tyskerarbeid, og vi gjennomfører konsekvent den stille sabotasje.

Men vi må alle innstille oss på at vi kan bli stilt overfor krav om aktiv innsats. For mange vil dette komme som en forløsning. Vi kan ikke vente og de virkelig gode nordmenn vil heller ikke ønske at vi skal få vår frihet som en gave utenfra. Våre hjemmestyrker står ferdig oppsatt og venter bare på signalet til aksjon. Vi vet at hver dag håper at dette signalet vil komme og at de vil gjøre sin plikt. Men enda andre som ikke er militært organisert, må innstille seg på at hjemmefrontens ledelse vil sette i gang aksjoner av en voldsommere karakter enn den vi hittil har opplevd. Våre fiender er trengt opp i et hjørne, de er desperate, og de kan gripe til desperate midler. I så fall må vi svare i det språk de forstår. Vi kan ikke sitte rolig å se på om tyskerne går til mobilisering, til massehenrettelser eller massedeportasjoner av norske borgere, til omfattende ødeleggelse av våre økonomiske verdier osv. Et våpen som i slike situasjoner kan komme på tale, er generalstreiken.

Vi lærere var i første rekke i kampen mot sambandene, vi har heller ikke holdt oss unna hvor det gjaldt å hevde de alminnelige parolen, og vi har på denne måten fått en sterkere posisjon enn kanskje noen annen befolkningsgruppe. Den tillit folk har til oss, forplikter. I den nasjonale krise tid vi nå står overfor, må vi være oss vårt ansvar bevisst. Det er ikke nok å følge parolene, vi må også gjøre vår innflytelse gjeldende for at andre skal følge dem. Ingen som ikke setter alt inn av omtanke, av tid og av offervilje, har gjort det vårt land har rett til å fordere.

Kampen mot N.S.-lærebøkene i tysk i Stor-Oslo

er først og fremst blitt ført ved Ullem og Valler høgre skoler. Kampen har kostet, men den har også tydelig vist at det nytter å stå imot. Ved Ullem skole isolerte rektor Waage lektor Thomas Bøe og forlangte innføring av gymnasboka bare av ham. Da Bøe vedholdende nektet, ble han arre- stert 9. november. Han satt på Bredtvedt et halvt år og er nå overflyt- tet til Berg konsentrasjonsleir ved Tønsberg. Han er tyskboксakens nar- tyr. Waage mente tydeligvis at det med Bøes arrestasjon som bakgrunn

skulle være lett å skremme den neste han isolerte, til medgjørighet, men dette mislyktes, og kampen ved Ullem stilnet av. Det faste lærerpersona- let har også i høst holdt grei front, men i visse begynnerklasser brukes real- skolens N.S.-bok av N.S.-lærere.

Så mye større har spenningen i dette år vært omkring Valler skole. På denne skole er kommet i frontlinjen, skyldes dette tydelig nok ikke departementets initiativ, men tiltak fra lokale N.S.-folk, nemlig skole styref- mann Strand, ordfører Jahr og rektor Nordberg ved Stabekk høgre skole. For den siste må det ha vært bittert å se Hertzbergs høyt ansette skole øyde under sin ledelse, samtidig med at Valler skole struttet av sunnhet. Da d ikke lyktes ham å få Valler til å bruke den tyske N.S.-bok for gymnasen - noe som var nødvendig for at han skulle makte å få den inn ved sin egen skole -, gikk han sammen med de to andre inn for å få Valler nedlagt. Ved dette håpet han å oppnå en høyst nødvendig blodoverføring til sin egen skole som under hans ledelse hele tiden hadde lidt av elevflukt. Som det følg- de vil vise, oppnådde han den første del av sin hensikt, skolens nedleggelse men blodoverføringen oppnådde han ikke.

Det var skolestyret som først gikk til angrep. Da dette ikke førte fram satte departementet inn med trusler om nedleggelse av skolen. Men et par d- er før artianerne skulle opp til den første skriftelige prøve, springer b- ben på høyst forbløffende vis: Rektor får telegrafisk beskjed fra depart- mentet om at skolen er fratatt sin eksamensrett, og at elevene kunne gå o- som privatister under Stabekk skoles ledelse.

Departementet fant altså å burde avstraffe elevene for en "synd" som- lens lærere hadde begått, etter det gamle rettsprinsipp fra smedens og ba- erens dager. Elevene gikk ikke opp.

Fra dette tidspunkt kom foreldrene for alvor med i striden og med sær- tyngde etter meddelelsen av 20. mai om at Valler skole var besluttet ned- lagt fra 1. august.

Ved skriftelige henvendelser og ved besøk hos ordfører, ekspedisjonss- og minister har de varetatt elevenes og skolens interesser med fynd og kl- under stormende meningsutvekslinger i departementet la ekspedisjonssjef o- minister stor forvirring for dagen. Departementale og lokale myndigheter søkte gjensidig å skyte skylden for sine misgrep over på hverandre. I de- hele tatt gir denne saken en et godt bilde av de kaotiske forhold som r- innen den nasistiske administrasjon.

Foreldrenes arbeid har allerede ført til visse innrømmelser fra depart- mentets side. Arbeidet pågår fremdeles. Aksjonen har hittil fått sitt k- tigste uttrykk i en protest rettet til ordfører Jahr, undertegnet av 9562 foreldre og skatteyttere i Bærum.

x

Denne kampen har vært lærerik. Våre motstandere kan nok greie å sett folk i fengsel eller å nedlegge en skole; men å få den norske lærerstand å bruke nazistiske lærebøker - det greier de ikke.

Det har i denne sak, kampen mot de tyske N.S.-bøker, undertiden lydt i de røster som har sagt omtrent følgende: "For våre elevvers skyld kan vi- ke sette denne saken på spissen, og vi kan ikke ut fra prinsippytteri se våre kolleger i fengsel eller verre ulykke. Vi må finne en løsning."

Det er all grunn til å være lykkelig over at disse milde røster ikke i- seinet. Et dette storstilte forsøk på å skyte en nasistisk kilde inn i sk- ans undervisning er strandet, må betones som en stor seir med gode løfte for framtiden. Den linje som lærerne her har holdt, må fortsatt følges i- an svikt.

Avsatte, arresterte kolleger.

(Här listan er ufullständig skyldes det at vi fra enkelte steder ikke har fått nøyaktige nok meldinger. Vi ber inntrængende de rette vedkommende å sørge for at det blir sendt inn fullstendige rapporter.)

Halden: Tr. E. Fredriksfryd, S. Bekke, Holmgard, frk. Gunhild Kluge sitter arrestert, likeså Iktr. Vik, ldd. Tr. Knopf i fengsel. Sarpsborg: Iktr. Nordby sendt til Tyskland. Oslo: Iktr. Thora Lange, Einar Høigaard død i fengsel. Følgende er sendt til Tyskland: Iktr. Karsten Heli, Tr. Sivert Bæk, Tr. Ørmen, kpt. O. Simonsen, Hortenborg, Holland. I fengsel: Iktr. Tønnesen, Pattersen (begge i over ett år), Tr. A. Buan, Hans Andersen, Knut Enovold, Joh. Grimsrud, Marthe Kuhlmann, Olav Kvalheim, S. Sørensen, fru Sveum, Iktr. Edv. Bull, Thomas Bøe, Christoffersen, Iktr. Sara Bjälund avsatt. Stabekk: Iktr. Holck arrestert. Høner: Tr. Bekkedal, Iktr. Holmboe arrestert. Kongsberg: Iktr. Fjøn arrestert, er nylig sluppet ut. Aren dal: overlærer Fossestøl, Tr. J. Lino, Iktr. Rune sitter fengslet. Kristiansand: Følgende har sittet i fengsel over ett år: Iktr. Kolden, Løvik. For øvrig er disse arrestert: Tr. Jacobsen, Andersen, frk. Jacobsen. Særlig ved den høgre skolen har det dessuten vært mangfoldige kortere arrestasjoner. Sist i høst ble sju alle gutter over 17 år fengslet i en uke. Lindal: Ikt Thore og Erikson, Hellesund i fengsel. Stavanger: Iktr. Holvik Pedersen sendt til Tyskland. Frk. Gødal og frk. Astrid Sørensen a. restert. Bergen: Iktr. Joh. Bøe sendt til Tyskland, Iktr. Bull har sittet lenge i fengsel. I Bergen er to lærerinner i fortsettelsskolen avsatt. Trondheim: Lærerinne Thora Bøe avsatt. Trondheim: rektor Vik arrestert og sendt Sverige.

En barnheimsbestyrerinne, fru Bjørnfeldt, ble dømt til 1 mnd. fengsel for underslag. Fra tidligere skolens begynnelse fikk hun ansettelse ved Kirkeby skole, i Nakedal. Straffen skulle inn i sommerferien. Hun overtok en 4. klasse ifjor, og denne klassen skulle som 5. klasse i år gå over til lærer. Like før julen skrev fru B. følgende kladd: 4. klasse ønsker å få fru Blichfeldt som lærerinne neste år. Hun lot en elev renskrive kladden og kalte på lærerne fra etter tur og lot dem underskrive. En pike var fra-værende. Fru B. lot en elev kopiere hennes navn etter navnet på hennes skrivebøker. Men så var det nok noen som hadde skrevet utenpå skriveboken så morens skrift kom til å prange på skrevet. - Fru B. sendte skrevet til skolestyrets formann dr. Brochman. Gjennom klassekonferansene fikk den fra-værende pikens mor høre at også hennes dotters navn stod på skrevet. Hun undersøkte saken og kjente igjen sin etterknevne skrift. Så ble fru B. avsatt.

Eksamen ved Askar folkeskole 1944. Ved avgangseksamen i skriftlig norsk 16. juni 1944 ble gitt følgende oppgaver:

1. Tegn et kart over Nord-Norge med Narvik og Lofoten. (Norgeskartet henges opp)
2. Fortell om de viktigste næringsveger for folket der oppe (fiskeri og fe drift) og deres betydning for landet vårt.
3. Hvilket land vil gjerne ta fra oss Nord-Norge, og hvorfor?

(Alle tre oppgaver besvares)

Ved eksamen i regning 19. juni viste det seg at av de 6 oppgaver la 2 uten for pensum og 1 i pensumets ytterkant og var dessuten unyttig og uklar. Skolens lærere og likesåes lærerne i storskolen protesterte i hvert sitt skrift på eksamensoppgavene ut fra pedagogiske hensyn, men også fordi lærerne som stillet på de plikter som er pålagt lærerne. Begge skrif forlangte at standpunktskarakterer ble lagt til grunn for samtlige fag på årets avregningsbetyr. Skoleinspektøren foreslo også at eksamen for fremtiden ble holdt i overensstemmelse med plan for Askar folkeskole. Lærerne som var pålagt å rette besvarelsene rekket å ville ha noen bifatning med disse, og ville heller ikke underlegne vitnesbyrdene så høye standpunktskarakterer ikke ble lagt til grunn også i norsk og regning skriftlig dette år. - Skolestyret fritok de lærerne for å skrive under vitnesbyrdet, men forlangte at eksamensbesvarelsene skulle rettes.

Lærerne ettertravlede ikke besvarelsene, og meddelte at saken vilde bli sendt til overtilsynet hvis skoleinspektørens og lærernes forslag til ordning av eksamen ikke ble godkjent. Noe skriftlig svar på dette er ikke mottatt. Skoleinspektøren og en lærer søkte så skolodirektøren. Men da han ikke var til stede, sendte skoleinspektøren ham en skriftlig utredning om

saken. Senere har skoleinspektøren og en lærer vært til konferanse med skolodirektøren. Saken er ennå ikke avgjort, men ser ut til å ville bli løst på en tilfredsstillende måte.

På Metoddan har nazifordfører Bergsvik, kretsfører Tveiten og lagfører Mikkelberg lagt sine hoder i bløt og pånsat på hvordan de skulle få nazifisert den høgre skolen på beste og hurtigste måte. De sædvanlige våpen ble brukt: hissige angrep på lærere, foreldre og elever, innkalling til departementet, trusler, umulige pålegg, osv. Skolen ble stengt i mars i år, og rektor suspendert. En tid gikk, - så søkte nazistene loyalt assistanse hos lærerne for å få skolen i gang igjen - uten rektor. Men lærerne avsa. 14 dager før eksamen fikk artiene beskjed om at de etter søknad kunne få gå opp til eksamen, skolestyret sammen med lagfører Mikkelberg skulle gå igjennom søknadene. Ingen elev søkte om å få ta eksamen. Samme beskjed fikk elevene i nest øverste gymnas klasse som skulle avlegge avgangsprøve i et enkelt fag, - det ble dessuten slått på overfor dem at de ikke fikk fortsette skolen til høsten. Men ingen elev søkte om tillatelse for den eksamenen heller. - I høst er skolen i normal drift igjen, med samtlige elever og de tidligere lærere på plass, unntatt rektor. Hans stilling står åpen og hans timer blir ikke lest.

Steinkjer hadde i juni besøk av Risnes og etter pålegg av "Rikspropaganda-Tedelsen" sammenkalte landsgymnasets NS-rektor Tveiten lærere og elever ved sin egen skole og realskolen til å høre på foredrag. Innkallingen skjedde 1/2 time før møtet, den 12. juni. Også realskolen på Steinkjer har NS-bestyrelser, og han sammen med Tveiten og en politikonstabel fikk brakt en del yngre elever på plass i gymnastikksalen til Risnäs skulle opptre. Ingen lærer møtte. 14. juni ble lærerne ved folkeskolen, realskolen og gymnasiet tilsagt å møte til konferanse med Risnäs, fylkesmannen og fylkesføreren kl. 11. formiddag. Lærerne ved gym. og realsk. avsa ikke en samtale, men de høye herrer fikk i tilfelle komme til lærerværelset hvor personalet var samlet i undervisningstiden om formiddagen. Folkeskolen hadde eksamen den dagen, og lærerne inspiserer i klassene. Kl. 11 kom en avdeling hird og overtok inspeksjonen, hvoretter folkeskolens lærere gikk til sitt lærerværelse, drakk kaffe og ble sittende der en times tid og gikk så tilbake til sine kasser og avløste hirden, som så forsvant.

På gymnasiet foregikk "konferansen" på den måten at Risnäs og fylkesføreren stadig avløste hverandre. Risnäs holdt seg til vordenspolitikken, mens fylkesføreren ville ha grove på hvorfor lærerne ikke kom på møter. Alle lærernes argumenter ble lettvindt feidd unna, men da en til slutt hevdet retten, spratt justisministeren i været, slo i bordet og sa: "Rett! Det eksisterer ingen rett i Norge idag! Retten har sin berettigelse bare på visse betingelser. Den er ikke noe mål, men et middel".

Fylkesføreren truet stadig med å stenge skolen, og under et av sine mange voldscarme utfall mot bolsjevismen spurte han plutselig om kanskje noen av lærerne ønsket bolsjevismen innført i Norge. Han forlangte skriftelig erklæring avgitt av hver enkelt lærer innen to dager. Ellers ville han stenge skolen. Da Risnäs og fylkesf. var gått underskrev lærerne følgende erklæring: "Underskrevne lærere ved St. landsg. og St. realsk. erklærer at de heretter som hittil vil drive sin undervisning helt saklig og uten politisk propaganda av noenart." - Straks etter konferansen ble en del gymnasiaster arrestert for politisk demonstrasjon og fylkesføreren lot innkalle lærere og elever ved gymnasiet til møte 16. juni. Lærerne møtte, da det ellers ble truet med represalier overfor de arresterte gymnasiaster. Fylkesf. la i vei med en politisk tale og fortalte at samtlige lærere hadde erklært seg mot bolsjevismen men ble her avbrutt av lærerne. Han skiftet da emne, etter å ha gjort oppmerksom på at han ville snakke med lærerne etterpå. På ettermiddagen sa lærerne fra om at de ville sammenkalle sine elever klassevis og erklære seg mot nasjonalsosialismen dersom fylkesføreren, som han hevdet han ville gjøre, sendte inn en offisiell innberetning om lærernes erklæring. - En har senere ikke hørt noe om et en slik innberetning er blitt sendt av hr. fylkesføreren.

Serpstang. I april i år slapp rektor Jensen ut fra Grini etter å ha sittet i fengsel i over ett år. Under hele hans frosne var skolen uten ledelse, og det ingen av skolens lærere tross ustanselig påtrykk og frustrasjoner var i stand til å fungere som rektor. Imidlertid fikk elevene undervisning og avgangsklassene i vår sin eksamen. Serpstanglærerne har gått ut merende til sommel på hva et kollegium oppnår ved samlet fast og motig opptrøden. Da det ikke fantes annen løsning, måtte departet til slutt sette alt inn på å få skolelederen ut av fengsel.

Övingspersonelet ved Telemark lærerskole, Notodden, har flere ganger i løp et av våren og forsommeren vært innkalt til "skolemyndighetene" og ble tross et mod avskjed, forvisning osv, hvis de ikke sa seg villige til å overta övingslinene også i den 1-årige stud. klasse. "Skolemyndighetene" truet i det tilfelle forvisning. Övingspersonelet overtok ikke i time i de innregulerte lærerbesetningsklasser.

I vår ble 5 ledige poster evertert i Fredrikstad. Det meldte seg 3 ansøkere - en journalist og en sambandslærer. Læreren trakk seg og journalisten kom ikke i betraktning. En post ble besatt med sambandslæreren.

Handelsinspektoren i Fredrikstad kommer ikke i gang i høst. Hammersborg pensjonatsskole er med alt utstyr beslaglagt av tyskerne.

15. Juni tillyste fylkesfører Has møte på Flisa. Politiet var i dag anledning forstørket. Det var skriftlig innkalling, men bare et lite fatalt møte. Ca. 40 av de innkalt som ikke møtte, ble hentet til forklar om notatet. Først holdt fylkesføreren en tvivende tale og forhørte så de innkalt etter tur. 5 stykker ble arrestert og en av dem overgitt til tyskerne. De arresterte, bl.a. lærerinnen Rebekka Hals, fikk 3 måneders siktingsdom.

For noen tid siden ble lærerne i Trondheim sammen med andre tjenestemenn innkalt til NS møte. Lærerne møtte ikke. Neste gang NS tillyste møte ble lærerne oppfordret til å komme på møte og møtte heller ikke da. Tredje gang NS skulle anvendelse møte, holdt de lærerne utenfor og sa de ingen som helst "innbydelse".

Kleptomannen Hiltunen, som en tid har vært kirkedepartets representant i Trondheim og har styrt med alle skolene i byen, er nå blitt avsatt. Hiltunen er blitt tvangsoverført til Trondheim og har måttet overta rektorsstillingen ved Katedralskolen, etterat han forgjeves hadde søkt rådmannstiltillagen på Natterøy.

Skoleinspektør Bakke skriver til skolestyret i Bergen: Det klages stadig over tyskundervisningen. Det springes over stykker om føreren med mer eller mindre utførlige bemerkninger og man oversetter Bøil Hiltunen med i god tid Hiltunen. Jeg henstiller til skolestyrene å bringe lærerne forståelse om at dersom de ikke vil bli talt og om nødvendig slå til så det brukes

Skoleinspektør Skjærd, Nørre og Romsdal, har hatt et stort og utakknelig arbeid med å fylt ut kartotekarkivene. Han fant at den eneste måten han kunne komme til å bli på var å reise omkring selv og samle opplysningene. Objektivitet og imidlertid villige og gav ikke de nødvendige opplysningene. Han var ikke i stand å få en lokalkjent mann til dette arbeid, og valgte et f.eks. i Sunnmøre. Han har en interessant fortelling om hvordan et av forfatterens testamenter stift fra lærerskolen for å skilte at han brukte et år mer enn andre til eksamen. Som lærer hadde han forskjellige kjedelige historier, bl.a. sedelighetshistorien. Da krigen brøt ut var han ansatt i Okudenas. Han bykste over i N.S. og ble stor mann i kommunen. Så ble han utnevnt til lektor ved Stord lærerskole og senere til fullmektig hos skoled. Stord Fullmektigen startet med en inspeksjonsreise til sin hjembygd som tok fra ham lysten til samlevingsvirksomhet. Han er senere blitt avsatt, visstnok på grunn av svartebørsaffærer.

Lærer Svvik, Voll i Romsdalen, ble for et par år siden avskjediget for autoritativ innstilling. Det har siden ikke lyktes å få posten ordentlig besatt. Den siste som innehadde den, hadde drevet entreprenørvirksomhet.

Men er nå innlagt på asyl.

Rektor Mellberg, Gjøvik, har meldt seg ut av "partiet" og ble så avsatt. Nå er han midlertidig formannet over at skolefronten ikke har blitt stilling- en etter ham! En realist er blitt konstituert som rektor.

Utviklingen i N.S.

Vi har ikke nok av oss formøyelsen å gjengi nedenstående brev fra skoleinspektøren i Aker til Kirke- og Undervisningsdepartementet av 21. august 1944.

Innvoldet taler for seg selv:

"I forbindelse med innkallingen til et i den siste tid opprettet "Hirdens bedriftsvern" skal jeg meddele følgende:

Skoleinspektøren i Aker overfører Haga ved Sæstada skole samt vaktmester Matsid ved Kjelstads skole er blitt beordret til 12 måneders tjeneste i ovennevnte "vern". Sesjonen var onsdag 16. aug. Innbeordringsundersøtningen var fylkesfører Haga.

En kjerner ikke til etter hvilket prinsipp utvalget er foretatt, men det synes å ha vært heller ranslig når de forskj. ledd av Akers skoleadministrasjon er blitt representert allerede ved de tre hittil kjente tilfeller innen Akers skolevesen. Det er overfor skolens øverste myndigheter i dette land undvig å påpeke hvilken framvirkning det har på skoleadministrasjonen når livsviktige ledd uten videre blir fjernet. Som ansvarshavende i en høy stilling som Kirke- og Undervisningsdepartementet har betrodde meg, har jeg søkt kontakt med de innbeordrende myndigheter. Etter det som nå er kjent, kan en si at de innbeordrede i flere tilfeller er utsatt for krenkende behandling. Skildres skal mange arrestasjoner være foretatt i disse dager. En sådan ble vaktmester Matsid til del. Ved et besøk på Kjelstads skole konstaterer jeg at hans 6 årige datter var blitt igjen alene. Moren var beordret på det tidspunkt. Overfører Haga stod midt oppe i arbeidet med innbeordringen da innbeordringen kom. Jeg sendte henstilling til fylkesføreren om at innbeordringen måtte bli opphevet for de administrative ledd. Under framsettelse fra Haga om nedleggelse for sitt arbeid. Disse ble det imidlertid ikke tatt hensyn til hverken da eller senere. Han ble møtt med at administrasjonen kunne bli sikt at det ikke kunne bli noen skolegang i det hele tatt. Når det imidlertid ikke foreligger noen påbud om aln. nedleggelse av skolen og den således må ha sin administrasjon synes det nok så etendelig at det drives den trafikk å "kidnappe" viktige adm. ledd. Herr Haga er nå i Holmestrand. Skolen skulle begynne undervisningen 21. august. P.g.a. visse forhold lykkes det ikke nå å få skolen i gang foreløpig.

For mitt eget vedkommende vil jeg få opplyse at jeg umiddelbart etter innbeordringen sendte et skriv til fylkesføreren hvort jeg kort antydde hvilke vanskeligheter Akers skolevesen allerede hadde om det ikke i tilgift skulle få nye sådanne. Jeg meddelte dette i skriv til fylkesføreren og møtte ikke til "sjesjon". Istedenfor å høre fra fylkesføreren om opphevelse av beordringen får jeg fra Statspolitiet ordre om å innfinne meg til en bestemt tid - tirsdag forsløkk kl. 0. Etter hva jeg har erfart, betyr det kun en ting, arrestasjon og senere forsendelse til Holmestrand etc.

De refleksjoner en gjør seg er mange. N.S. folk er blitt alarmert i aller høyeste grad og affären drøftes inngående nok. Spesielt hefter man seg ved den noe uvante fremgangsmåte som er kommet til anvendelse i flere tilfeller. Slike uttalelser er falt og alm. menige sier at de ikke kan fri seg fra følelsen av et det er noe som ikke lenger stemmer. Det er blitt svikt i tilliten, noen føler sin ire på N.S.s fremtid løst. En uttrykte seg slik: "Jeg var N.S. mann, ja". At det er ure i opfatningen viser følgende krasse uttalelse: "Her innkalles til vaktjeneste for å opprettholde et politisk system som betjener seg av samme metoder som det system det selv i skrift og tale på det voldseaste fordømmer".

En på angste seg for konsekvensene av den aksjon som er foretatt i forbindelse med innkallingen. I en telefonsamtale med et av kontorene, som har med disse innkallinger å gjøre, nevnte jeg at jeg ville innberette til departementet de tilfeller som angikk Akers-skolene. Det ble da bemerket at det ikke ville nytte noe, at departementet ikke hadde noe å si her. Da jeg

inndring. Men tror det, og da denne ank er så alvorlig, må jeg inn-
trengende be om høyeste overordnede, Kirke- og Undervisningsdepartamen-
tet, en høringsuttalelse både for skolen og dens personale som det her gjel-
der.

Hell og Sål

Jens Holter p.t. skoleinspektør i Aker.

Av et brev skrivt fra gymnastikkinspektøren i Oslo til overlærerne, datert 25.10.1943:

"..... Vi her ang. idrettsøvelser i denne krisetid henvendt oss
til skolefogesjefen som viser til sine skriv av 31/8 og 7/10-43.

Han nevder her at p.g.a. ernæringsforholdene anser han f.t. all konkurrense blandt skoletarm som uheldig, bl.a. fordi den krever trening både på skolen og ukontrollert av skolen.

Skolefogesjefen anbefaler derimot ferdighetsøvelser, oppviklingsøvelser og holdningskorrigerende øvelser. Skal noen ta idrettsmerket, bør det være frivillig.

Idrettsrådets skameravdeling henholder seg til skolefogesjefen."

Universitetet. Iflg. "lov" av 6. juli d.A. ble universitetsloven endret derhen at ordningen av universitetseksamen ble overført fra fakultet til rektor. Den kommissariske rektor Hoel akter å gjøre bruk av den nye myndighet hans fører har utstyrt ham med idet en NS student har søkt om å avlegge eksamen ved universitetet. Dette forbauser ikke, men det eierdommelige er at professoren i vedk. fag har erklært seg villig til å delta i denne eksamen.

Lærerskolen

Siden 1937 ble Lærerskoleråd i 1941 forsøkte seg med politiske spørsmål til de som søkte opptaking ved lærerskolene, har søknaden gått sterkt tilbake. Avskjedigelsen av 3 rektorer og en rekke lektorer har påskyndet tilsvarende. Både i 1941 og 1942 var det mange påtenkte klasser som ikke kom igang p.g.a. mangel på søkere.

Da "lynkursene" hadde slått feil, gikk myndighetene i 1943 i gang med to nye linjer: 1-årig for studenter og 5-årig for andre. Disse linjene var ulovlige og ble blokkert. Resultatet i 1943 var at i stedet for 450 ble det opptatt bare ca. 50. Slike som hadde strøket ved opptakingsprøven ble da opptatt.

Rekviritet av opptaking ved lærerskolene i år er nå kjent i det store og hele. Det vil bli opptatt en liten klasse på den 5-årige linje ved Levanger Lærerskole og en 1-årig klasse på den nyopprettede NS-Lærerskole på Hamar. Om det lykkes å skrape sammen en liten 1-årig til på et av disse to stedene er uvisst. Det er alt. I skoleåret 1944/45 blir Tromsø, Stord, Oslo og Botodden uten en eneste elev. Volda er fremdeles stengt. Nesna har fra før en 4-årig klasse. Levanger har fra før en 4-årig og restene av en 5-årig med ca. 10 elever, og Elverum har to 4-årige og en liten 5-årig.

Lærere ved fronsø er beordret dels til Stord dels til Hamar. Det første faller rimeligvis bort, når der ingen klasse er.

Ved Levanger lærerskole inntraff der en merkelig episode i vår. Lærerne i øvingskolen hadde hatt møte sammen med Almar Nuss's stedfortreder, hr. Stenseth, for å gi karakter i praktisk lærerdyktighet. Fremgangs måten var den samme som hadde vært brukt før. Denne karakter er endelig da det ikke er eksamen i faget for de faste elever av en lærerskole, og som de øvrige karakterer skolerådet gir, skal den ikke offentliggjøres før eksamen er over. Fru Almar Nuss slo imidlertid praktisk karakterene opp og sa til elevene at ville de protestere, så måtte de gjøre det før eksamensfesten. 2. klasse på den 2-årige linje hvor sønn av Almar Nuss var elev, fulgte denne invitasjon og protesterte mot karakterene som de fant altfor straffe. Bare ca. 5 stykker av klassen var ikke med på protesten. Da Almar Nuss kom til Levanger i juni, sammenkaldte han øvingslærerne

for å få dem til å forbedre karakterene. Dette kunne de selvfølgelig ikke gjøre. Almar Nuss erklærte da mot lærerens protest at han i samarbeid med regjeringen ville gi praktisk karakterene selv.

Ungdomsskolene.

I skoleåret 1939/40 var det over 30 ungdomsskoler (folkehøgskoler, fylkeskoler og kristelige ungdomsskoler) i gang. Det samlede elevtallet var ca. 6000. I skoleåret 1943 var kunst 10 ungdomsskoler i gang, og elevtallet var redusert til under 3000.

Grunnen til denne tilbakegangen er først og fremst at N.S. gjennom Kirkedepartementet har redusert ungdomsskolene til parti formål, og dernest at tyskerne og A.T. har bestrengt mange ungdomsskoler. En del ungdomsskoler er stengt av departet fordi de driver en virksomhet som skadet den politiske myndighet. Bl.a. en folkehøgskole rekvirert til N.S. formål: Romerike fylkeskole, Jessheim til N.S. farskole, Viken kn. ungdomsskole, Gjøvik til Statsgymnas i for "begavet" ungdom. Grenland ungd. skole, Eidanger til skole for "talent", Fetemærk folkehøgskole, Kviteseid til Frontkjemperskole. Sør-Trøndelag skole, Indreøy til statsgymnas i. Bakketun ungdomsskole, Verdal til nasjonalsgymnas. Sindre ungdomsskoler har kontore eller længre tid vært rekvirert til parti formål.

For innvandrings skoleår er det truffet bestemmelse om at arbeidsdirektoratet i samarbeid med Kirkedepart. skal avgjøre om ungdomsskolene skal få sette i gang kursus. Som grunnlag for denne avgjørelse skal skolens bestyrelse ifølge rundskriv fra Kirkedepart. sende en forberedelse med navn og adresse og fødselsår på alle som har søkt om opptakelse på skolen til arbeidsdirektoratet. Ungdomsskolebestyrelsene skulle m.a. ord i yngre som registreringskontorer for arbeidsinnsatsen. Den ungdomsskolens folk har gjennomskuet denne svindelen, og mestene vil sikkert ikke få mange navn og adresser på ungdom fra ungdomsskolene. Da ungdomsskolene for det meste er internatskoler, er det heller ikke forsvarlig å samle ungdommen, da en kan risikere at ungdommen blir hentet av nasistene. En må derfor regne med at ungdomsskolene ikke kommer igang igjen før krigen er slutt.

Den eneste "ungdomsskole" som muligens kommer igang neste skoleåret, er Nasjonalhøgskolen til Hørens Ungdomslag. Det er vistnok planen at denne skolen skal settes igang på Follo fylkesskole, Vestby, med den berømte nasifil Hailvard Tveiten som bestyrer. Hørens lærerforeningene fru Dina Stave, som var bestyrer av Nasjonalhøgskolen, og som i denne egenskap også ble medlem av Kulturtinget, er i all stilling forsvunnet fra østlandet. Dina Stave var bestyrer av Nasjonalhøgskolen da den holdt til i Bårhus. Nasjonalhøgskolen som skulle være en kvinnerskole for landets ungdomsskoler, hadde ialt ca. 76 elever, bare piker. Under krigen bestod hovedsakelig i dans og folkeviseleik. Da det ble for ubehagelig for Dina Stave og elevene med bare piker, ble det truffet en overenskomst med Lærerskolerådet, således at det nødvendige antall mennfolk ble stillet til disposisjon. Når det vil komme at forh. lekpredikar og sedlighetsforbryter Håkon Idding, som av nasistene var innsett som styremedlem i Hørens Ungdomslag, var en daglig, overnattende gjest på skolen, er billedet av Nasjonalhøgskolen fullstendig. Hailvard Tveiten som et år har bestyrt Follo fylkesskole, har gjort seg bemerket bl.a. ved å anmelde til politiet og forlange utskrevet til arbeid for Org. Todt en hel del av elevene som i god tro hadde meldt seg til Follo fylkesskole men som sluttet da de ble kjent med forholdene.

Ungdomsskolens folk har ført en hard men vellykket kamp mot alle nasifiseringsforsøk, og de har gjort et meget godt arbeid under vanskelige forhold i disse krigsårene.

Det er beklagelig at skolene ikke kan komme igang til vanlig tid dette skoleåret, men mange ungdomsskoler håper å kunne sette igang et kortere kurs i vinter når krigen er slutt.

Av ungdomsskolelærere er Bjørne Hoven og A. Bjørvatn arrestert og ført til Tyskland. Skolestyrer K. Rugsås har vært arrestert i lang tid. Skolestyrer Bjørndalsbakke har sittet på Grini over ett år og er den fremdeles.